

Balogh Jenő élete és munkássága

3. rész

Fabulya Zoltánné, Szegedi Tudományegyetem, Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Művészeti Intézet, Rajz – Művészettörténet Tanszék

A Balogh Jenő életét és munkásságát bemutató cikksorozatomban utolsó része előtt emlékeztetőkül visszatekintek a korábbi részek tartalmára.

Az első részben a tanuló- és pályakezdő évek áttekintése után bemutattam az 1954-ben megjelent – a rajztanításban is első – módszertan könyvét, és bemutattam a közéleti tevékenységének elindulását is a Pedagógusok Szakszervezete Rajzpedagógiai és Képzőművészeti Szakosztályának megalapításával, valamint az I. és II. Országos Rajzpedagógiai Kongresszus megszervezésével. Ismertettem Balogh Jenő munkásságát az 1960-as új gimnáziumi tanterv kialakításában, és bemutattam a *Paál Ákossal* közösen készített, 1966-ban megjelent *Rajz és műalkotások elemzése a gimnáziumok I. osztálya számára* című kísérleti tankönyvét, amely az első rajz tankönyv volt a hazai rajztanítás történetében. Szintén bemutatásra került az 1969-ben megjelent második módszertan könyve, *A vizuális nevelés pedagógiája I.*

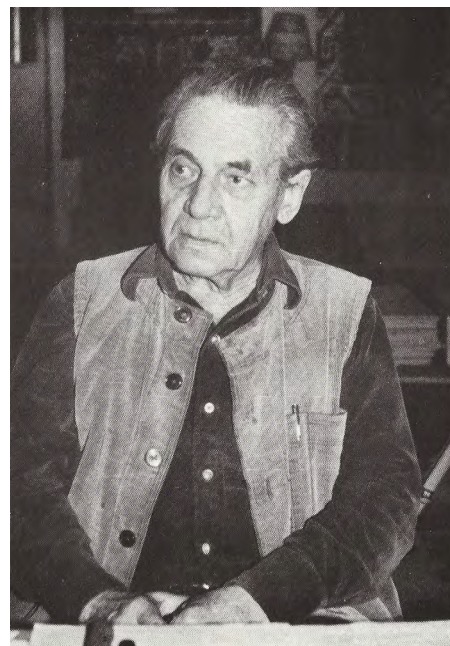
A második részben először a 3 éves posztgraduális rajztanár képzés elindításáról lehetett olvasni, majd a Fészek Klub 1967-es ankétjairól, amelynek témája a vizualitás és a különféle tudományterületek kapcsolata volt. Balogh Jenő közéleti tevékenységének áttekintését a Magyar Pedagógiai Társaság Vizuális Nevelési Szakosztálya megalapításának és a szakosztály munkájának ismertetésével, valamint az V. Nevelésügyi Kongresszus eseményeinek bemutatásával folytattam. A cikk további része Balogh Jenő

1970-es években kifejtett ismeretterjesztő munkáját tekintette át. Elsőként 1972-ben az Ifjú kommunista című lapban „*A vizuális kultúra világa*” összefoglaló címmel megjelenő cikksorozatát, majd a 1976-ban a *Művészetre nevelés a családban* című könyvfejezetét, végül az 1975-ben indult *A látás hatalma* című 21 részes népszerű tudományos filmsorozatot, amelynek írója, műsorvezetője és illusztrátora is volt. Végezetül a Magyar Rádióban 1976-ban induló művészettörténeti - műelemző *Idők tanúi: a művészek* című sorozatát mutattam be, amelyhez a 85 diából álló diadsort ma a Virtuális Diamúzeum őrzi.

Az 1970-es évek gazdasági, politikai és kulturális változásai Balogh Jenő életére és munkásságára is hatottak. Elveit és módszertani koncepcióját megtartva igyekezett a korszellemhez igazodni, és továbbra is tevékenyen dolgozott a vizuális nevelés és a rajztanítás érdekében. Azonban egyre több problémával találta magát szemben. Cikksorozatomban harmadik részében Balogh Jenő tevékeny életének utolsó szakaszát mutatom be, valamint ismertetem a vízió-asszociatív analízis módszerét is.

1969 - Felsőszintű rajztanár-továbbképzés

Az általános iskolai rajztanár továbbképzés gondolatát Balogh Jenő először a Képzőművészeti Főiskola 1960. szeptember 29-én tartott tanácsülésén hozta szóba. Ekkor, a tantervi reform munkálatairól beszámolva felvetette, hogy „*a Képzőművészeti Főiskola elárkózhat-e az elől, hogy esti tanfolyam keretében biztosítsa a továbbképzést*

Balogh Jenő 1990-ben. Forrás: Dobrik István (szerk. 1990): *Orbis sensualium pictus. Kiállítási katalógus. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Igazgatósága, Miskolc*

azok számára is, akik rajzpedagógusként működnek. Lehet-e foglalkozni azzal a gondolattal, hogy egy jól szervezett, komoly tematikával rendelkező továbbképző tanfolyamot szervezzenek a működő rajztanárok részére, képesítés nélkül?” (Magyar Képzőművészeti Főiskola Tanácsulések, 1960. szeptember 29. 6. old.) A testület nem utasította el a felvetést, így Balogh Jenő hozzáállott a tervezéshez. A megvalósításra azonban még kilenc évet várnia kellett, mert csak 1969-ben született meg a művelődésügyi miniszter 109/1969. (M. K. 4.) MM számú utasítása a pedagógusok továbbképzéséről (Művelődésügyi Közlöny, 1969, 115-117), amely a kellő jogszabályi háttérrel biztosította. A programba a megyei szakfelügyelők javaslatai alapján, évente

1. kép. A felsőszintű rajztanártovábbképzés konferenciakötete

ötven általános iskolai rajztanárt vettek fel, egyenként általában három főt (Balogh, 1995. 62. old.) Megközelítőleg – a lemorzsolódást bekalkulálva –, legalább 650 vidéki rajztanár végezte el a tanfolyamot a képzés tizennégy éve alatt. A munkaterv szerint a téli- és a tavaszi szünetben 4-4 napos elméleti foglalkozást tartottak a Képzőművészeti Főiskolán, a nyári szünetben pedig 21 napos, bentlakásos „nagygyakorlat” volt, amely napi 8 órás rendes, és még napi 2-3 órás fakultatív foglalkozást, rendszerint műelemzést jelentett. (Balogh, 1995. 62-68. old.)

A program két témakör köré csoportosult: Az egyik a rajzi alapozás megerősítése, mert Balogh Jenő tapasztalata szerint „az általános iskolai rajztanárok rajzi felkészültsége alacsony színvonalú volt” (Balogh, 1995. 65-66). A program másik témaköre az a módszertani felkészítés volt, amely a Baloghi módszertant, a *vízió-asszociatív analízisnek* nevezett koncepció megismerését, elsajátítását és gyakorlati alkalmazását foglalta magába. A felsőfokú rajztanár továbbképzés záró feladata a módszer kipróbálása volt a résztvevők saját iskolájában. A továbbképzés hallgatói szabadon választott osztályban,

szabadon választott formákat, szabadon választott témákat feldolgozó feladatsort terveztek és azt a gyakorlatban megvalósították, majd a tanulói munkák benyújtásával együtt a tapasztalataikat írásban is összefoglalták. (Balogh, 1995. 68. old.)

A továbbképzés sikerét az újszerű, az 1962-től érvényben lévő általános iskolai rajz tanterv merev, politechnikai szemléletű módszerétől való eltérése adta. A rajztanár *önálló módszertani gondolkodással, szabadon dönthetett a témaválasztásról, a feldolgozás sorrendjéről, módjáról, technikájáról, logikájáról.* Ilyen fokú tanári szabadságra korábban sosem volt példa.

Balogh Jenő személyisége is nagy hatással volt a hallgatókra. Nagy tudású, széles látókörű, sokat követelő, de sokat adó tanárként emlékeztek és emlékeznek rá ma is. Referencia személy és igazodási pont volt a legtöbbjük számára, ennek kifejezésére – a szakma évszázados hagyományait követve – Mesternek szólították. A továbbképzésen kialakult szakmai kapcsolatok megmaradtak és nem egy esetben a tanár-diák viszony tartós barátsággá formálódott.

A budapesti rajztanárok számára a Fővárosi Pedagógiai Intézet is lehetőséget biztosított a fejlődésre, gazdag továbbképzési programot kínálva az érdeklődőknek. Ezért a budapesti tanárok a Fővárosi Pedagógiai Intézet által indított továbbképzéseket részesítették előnyben. (Balogh, 1995. 62. old.) A vidéken élő és dolgozó rajztanárok voltak Balogh Jenő „végvári harcosai” (a kifejezés innen: SZIM honlapja), akik a legkisebb faluba is elvitték a vizuális nevelés Baloghi szemléletét.

A továbbképzés kiemelkedő eseménye, a Zeneakadémia Kistermében 1983-ban megrendezett „A felsőszintű rajztanártovábbképzés 14 éve” című konferencia volt. (Tibor 1983. 11. old.), amelyre a továbbképzésben addig részt vett

rajztanárok közül kb. 400 ember ment el. A meghívottak között ott találjuk az akkori művelődési miniszterhelyettest, az Országos Pedagógiai Intézet továbbképzési főosztályának vezetőjét, vezető szakfelügyelőket és munkaközösségvezetőket is. A rendezvényen összefoglalták a továbbképzés eddigi eredményeit és új célokat tűztek ki. (Balogh, 1995. 69. old.) A konferenciát kiegészítette a Magyar Képzőművészeti Főiskola kiállítási termeiben megrendezett módszertani kiállítás, amely a továbbképzésben résztvevők és tanítványaik munkáit mutatta be. (A kiállításról beszámol: Balogh, 1983.) A konferencia legfontosabb előadásairól stencilezett konferenciakötet készült. (1. kép) Akkor még senki nem sejtette, hogy a nagyszerű tanár továbbképzési programot hamarosan, szintén 1983-ban, központilag megszüntetik.

1973 augusztus 13-20: INSEA II. Regionális Kongresszus

Magyarország 1969. óta tagja a művészeti neveléssel foglalkozó világszervezetnek, az INSEA-nak, a magyar szervezet elnöke Domonkos Imre volt. Rajztanításunk igen hamar a nemzetközi szakma

2. kép: Az INSEA II. Regionális kongresszusának logója (Domonkos, 1973 1085. old.)

figyelemét is felkeltette. Ennek köszönhetően az INSEA (*International Association for Education through Art*, Nemzetközi Művészetpedagógiai Szövetség) Világ- és Európai Tanácsa felkérte Magyarországot a II. Regionális Kongresszus megrendezésére (2. kép), amelyen az európai, afrikai és közel keleti országok rajztanárai és kutatói vettek részt. A kongresszus szervezését a Művelődésügyi Minisztérium irányításával az INSEA Magyar Nemzeti Bizottságának és a Magyar Rajzpedagógusok Szövetsége (a mai MROE elődszervezte) tagjaiból kialakult szervezőbizottsága vállalta (Domonkos, 1973. 1085 – 1088. old.). A kongresszus témája a vizuális-esztétikai nevelés szerepe és feladata a sokoldalúan, harmonikusan művelt személyiség kialakulásában. Mintegy 400 külföldi küldöttre számítottak. (Magyar Hírlap 1972. 9. old.)

A konferenciának helyet adó Műegyetemen „Anglia, Ausztria, Belgium, Bulgária, Csehszlovákia, Finnország, Franciaország, Jugoszlávia, Lengyelország, az NSZK és Svédország mutatta be országa művészeti nevelési módszereit. (Magyar Nemzet, 1973. 4. old.) Ugyanakkor a Zánkai Úttörővárosban, az akkor megalakult Gyermekekalkotások Galériájában, a magyar gyerekek munkáit is megtekinthették a kongresszus résztvevői (Népszava,

1973. 5. old.). Nincs írásos nyoma annak, hogy a szervezésben Balogh Jenő tevékenyen részt vett volna, bár eddigi munkássága alapján erre gondolnánk. Ugyanakkor bizonyosan figyelemmel kísérte az eseményeket, sőt, saját koncepciója bemutatására kiállítást rendezett a Képzőművészeti Főiskolán, amit a kongresszus résztvevői megtekinthettek (Népszava, 1973. 5. old.). Feltehetően ebből a kiállítási anyagból került egy tanulói munkát bemutató fotó az INSEA beszámoló 1087. oldalára. (3. kép)

A konferencia hazai és nemzetközi előadásából 1977-ben válogatás kötet jelent meg *A látás iskolája* címmel, amely a korszerű művészetpedagógiát közvetítve, a magyar vizuális nevelési kutatásnak nyújtott inspirációt. (Domonkos szerk., 1977) A kötetben nem található Balogh Jenő tollából származó írás.

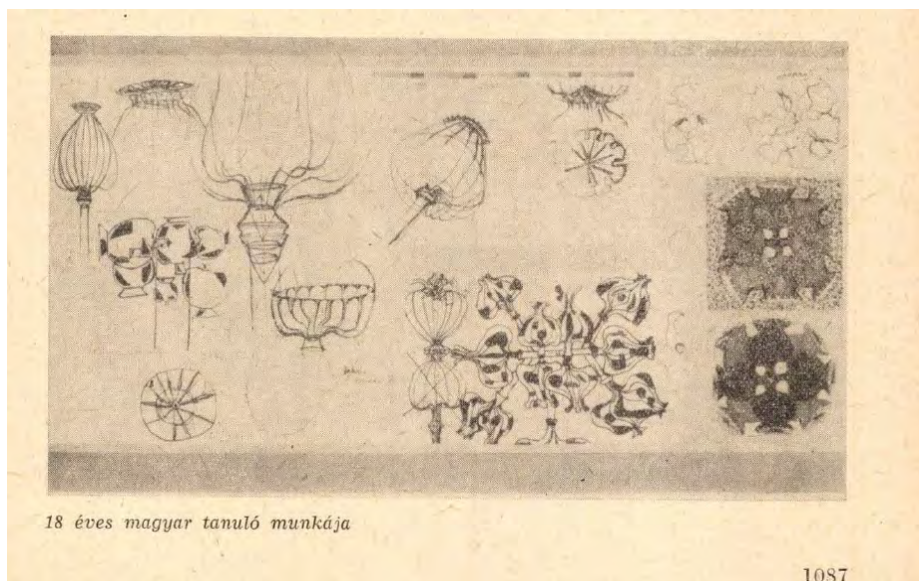
Csalódás – Az Országos Vizuális Nevelési Bizottság (OVNB)

Az V. Nevelésügyi Kongresszus ajánlásait figyelembe véve a Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) Központi Bizottsága 1972. június 15-én oktatáspolitikai határozatot hozott, amelyet az MSZMP XI. Kongresszusa megerősített. A határozatot tartalmazó dokumentumot *Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai* címmel közzétették. (Kádár-Aczél, 1972.) A

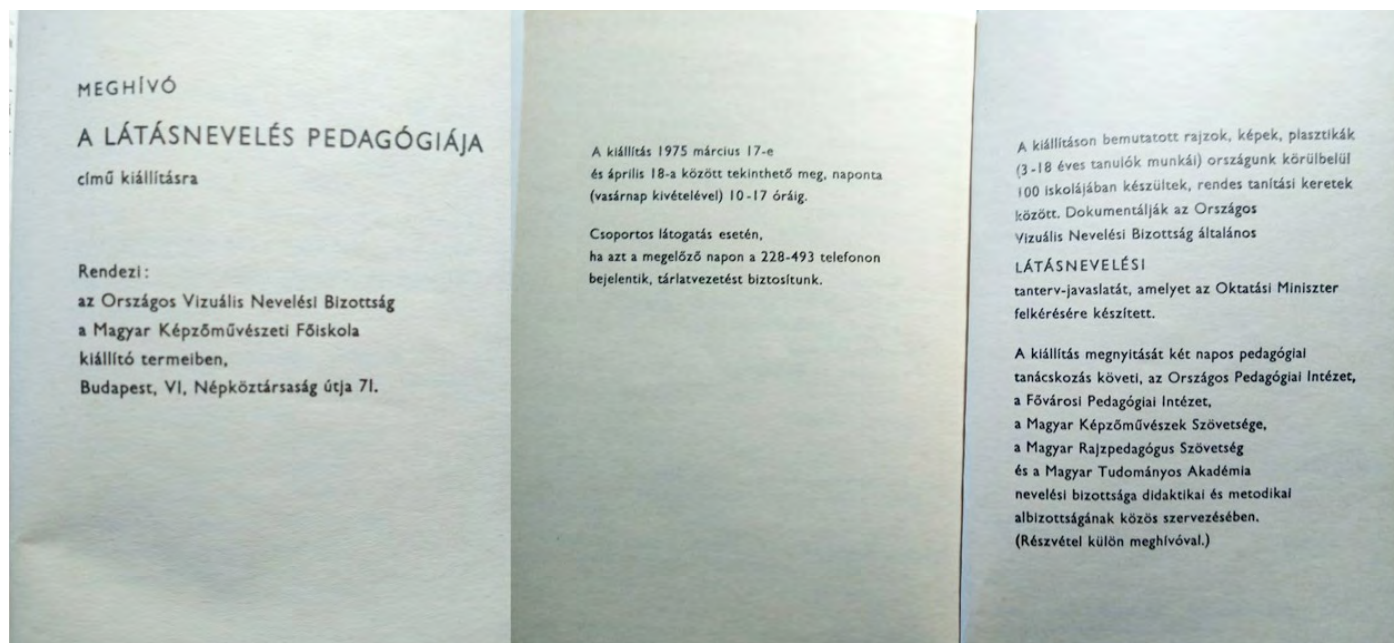
határozat, amely – többek között – az oktatás tartalmi korszerűsítésével és az új tantervek kialakításával is foglalkozott, egy olyan folyamatot indított el, amely 1978-ban kiadott új tantervek bevezetésével nem ért véget.

A rajztanítást érintő események nyitányaként Ilku Pál, az akkori művelődésügyi miniszter kezdeményezésére, napirendre került a vizuális nevelés szakmai és pedagógiai kérdésének tisztázása. A Magyar Képzőművészeti Főiskola Egyetemi Tanácsa 1972. december 22-i ülésén Domanovszky Endre, a főiskola akkori főigazgatója bejelentette, hogy a „közoktatás reformja kapcsán haladéktalanul állást kell foglalni a rajzoktatás és annak módszere kérdésében, ugyanis sikerült elérni, hogy a Művelődésügyi Minisztérium felfigyelt a problémára és most már tőlünk várja, hogy ezt a kérdést rendezzük, és feléje javaslatot készítsünk.” Még ezen az ülésen eldöntötték egy vizuális nevelési bizottság létrehozását, és kijelölték a bizottság tagjait. Elnöke Pátzay Pál, titkára Balogh Jenő lett. (MKF Tanácsulési jegyzőkönyv, 1972. 12.22. 2. old.)

A bizottság csakhamar meg is kezdte a munkáját, amelyről az 1973. február 14-én tartott tanácsülésen Pátzay Pál beszámolt. Ugyanezen az ülésen Domanovszky tájékoztott arról, hogy „a Művelődésügyi Minisztériumban Gosztonyi János miniszterhelyettes foglalkozik az üggyel”, aki javasolta a bizottság kibővítését, és más szakmai területek szakembereinek bevonását is a munkába. Valószínűleg a bizottság létszámának növekedésével változtatott meg a bizottság neve Országos Vizuális Nevelési Bizottságra (OVNB). Az említett tanácsülésen Pátzay kifogásolta, hogy a korábbi megállapodás ellenére, mely szerint a rajztanítás reform munkálataiban nem történik semmi a Képzőművészeti Főiskola véleményének kikérése nélkül, az Oktatási Minisztériumban mégis tartottak egy megbeszélést a témában, az Országos Pedagógiai Intézet munkatársainak bevonásával.

3. kép: 18 éves tanuló munkája (Domonkos, 1973. 1087. old)

4. kép: A kiállítás megnyitó meghívója. Forrás: Csőregh, 1990, 100-101. old.

Pátzay nehezményezte, hogy erre a megbeszélésre őt nem hívták meg. (MKF Tanácsülési jegyzőkönyv, 1973. 02.14, 2. old)

Az OVNB tagjai miniszteri kinevezéssel láttak hozzá a munkához. Az alakuló ülés 1973. május 21-én volt. (MKF Tanácsülési jegyzőkönyv, 1973. 06.30. 2-3. old) A munkát viták hátráltatták, Balogh Jenő szerint elsősorban a terminológiai problémák képezték a vita tárgyát. (Balogh, 1995. 88. old) A munkálatok eredményét végül 1975-ben A vizuális nevelés elmélete és gyakorlata című dokumentumban foglalták össze. Ebben teljes körűen áttekintették a vizuális neveléshez kapcsolódó területeket az alapelvektől, az iskolatípusok szerinti tennivalókon át, tantervjavaslatokig. (Balogh, 1995. 88. old) Sajnos, a nyilvános dokumentumok között ennek az összefoglalónak nem bukkantam nyomára, nagy valószínűséggel sosem került publikálásra.

Az OVNB munkájának lezárására 1975. tavaszán a Képzőművészeti Főiskola kiállítótermeiben kiállítást rendeztek, ahol hetvenkét tablón száz falusi, városi és fővárosi iskola tanulóinak munkáját mutatták be, mint javasolt tantervet. (4. kép) A tablókat a főiskola felsőszintű rajztanár továbbképzésben részt vett

hallgatók záró feladataiból válogatták. (Balogh, 1995. 89. old) A kiállítás megnyitó napjára a különféle területekkel való együttműködés megbeszélésére szakmai találkozót szerveztek. (Balogh, 1995. 89-90. old)

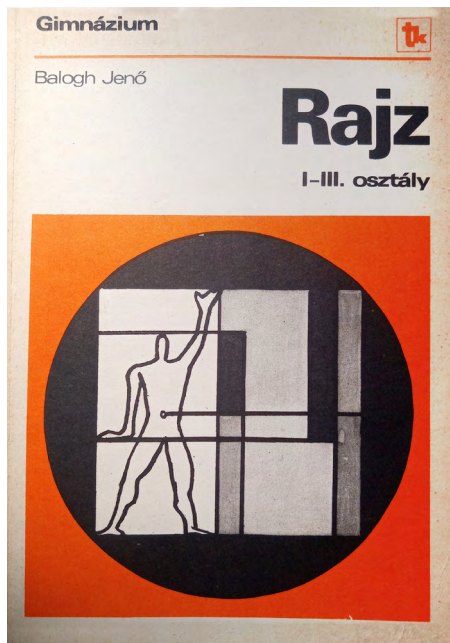
Szembeötlő, hogy a korabeli sajtó nem követte figyelemmel az OVNB munkáját. Egyedül a Magyar Nemzet tudósítója, Csátár Imre számolt be a kiállításról, amelyről annak zárása előtt néhány nappal szerzett tudomást egy aprócska hirdetésből. (Csátár, 1975. 10. old)

Balogh Jenő szerint az OVNB hátterbe szorításának az volt oka, hogy a bizottságukkal párhuzamosan, szintén 1973-tól, létrehoztak egy másik tantervi bizottságot is, amely az OVNB tudta nélkül működött (Balogh, 1995. 90. old). A Képzőművészeti Főiskolán megrendezett kiállítás és megbeszélés után, mint írta, felkínáltak neki egy helyet ebben a másik bizottságban, de a mellőzöttség tudatában ezt a felajánlást nem fogadta el. (Balogh, 1995. 90. old)

Az említett, de Balogh Jenő önéletrajzi írásában néven nem nevezett bizottság az Esztétikai Nevelési Bizottság volt. Az akkori Művelődésügyi Minisztérium Köznevelési Főosztálya alá tartozott

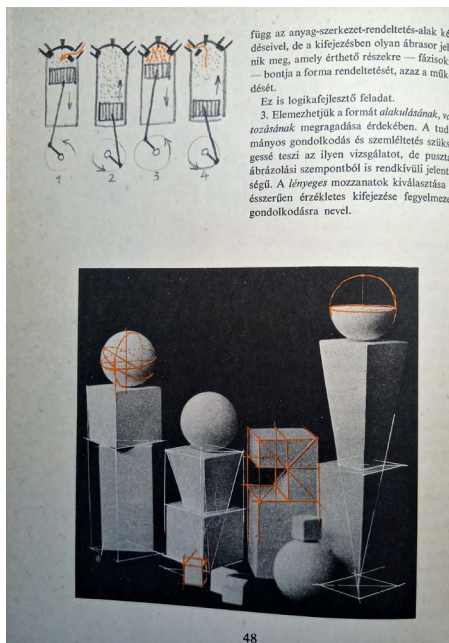
(Rácz-Székely 1974. 8-9. old), és feladata szerint 1973. októberére tervjavaslatot kellett elkészítenie a komplex esztétikai nevelés hatékonyabbá tételére. A javaslatokban megfogalmazottakat majd 1974-75-től kísérleti vizuális oktatásokkal (sic) fogják vizsgálni. (Fekete, 1973. 11. old) Az előkészítő munka 1973. májusában, tehát, valóban az OVNB munkájával párhuzamosan kezdődött el. A tíz munkacsoportban dolgozó bizottság elnöke Domonkos Imre volt, és 1974-től a feladatuk a komplex esztétikai nevelés tantervi koncepciójának kidolgozásával bővült. (Rácz-Székely 1974. 8-9. old) Itt kell megjegyezni, hogy az Esztétikai Nevelési Bizottság munkájáról ugyan úgy nem lehet információkat találni, mint az OVNB munkájáról.

A tantervkészítési folyamatot 1973-ban az Oktatási Minisztérium Tantervi Főbizottsága irányította, ennek lehetett része az Esztétikai Nevelési Bizottság is, bár erre vonatkozóan nem találtam még forrásokat. A különféle tantervi bizottságok tantervjavaslatait 1974. őszétől megvitatták az iskolák tantestületei, a pedagógusképző intézmények és a Magyar Pedagógiai Társaság szakosztályai is. (Köznevelés, 1975. 3-5. old) Éppen ezért nehezen képzelhető el, hogy bármilyen rajz

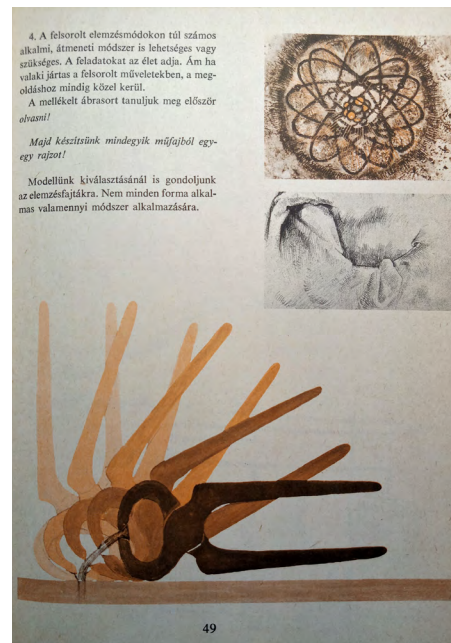
5. kép. Az új rajz tankönyv borítója.

tantervi bizottság a létéről Balogh Jenő ne tudott volna. Talán inkább azt sérelmezhetette, hogy a Képzőművészeti Főiskola nem kapott elsődleges szerepet a tantervfejlésben annak ellenére, hogy Ilku Pál 1972-ben ígéretet tett erre. Ilku Pál azonban 1973. július 13-án meghalt, és vele együtt az ígérete is érvényét veszthette. Utódja rövid ideig Nagy Miklós, majd 1974-től 1980-ig Polinszky Károly volt. Nyilvánvalóan mindkettőnek volt elképzelése a tantervi reformmunkálatok szervezeti kereteire, de végső

6-7. kép: Lapok a tankönyvből

soron a Polinszky-féle szervezeti elképzelés érvényesült, amelyben az 1972-ben létesített Országos Pedagógiai Intézet kapta a főszerepet. Így az Országos Pedagógiai Intézet (OPI) országos vezető rajz szakfelügyelője irányításával, a rajz tantervi bizottsága fogta össze a munkálatokat. Talán erről a döntésről nem, vagy későn értesítették az OVNB-t? Az események sorrendjének megállapítása és az ok-okozati összefüggések feltárása egyelőre még nem valósult meg.

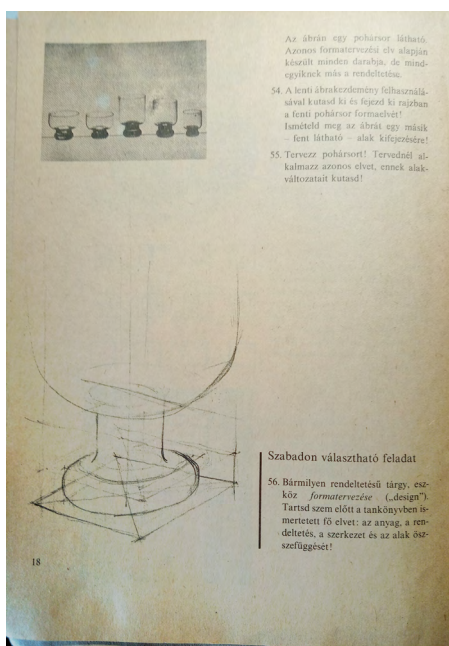

1975-1979 – Új rajz tankönyv

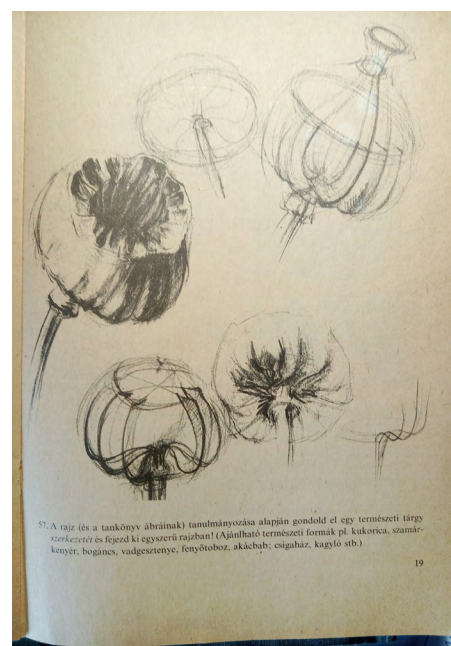
Akárhogy is alakult a tantervi reform folyamata, ez Balogh Jenőt nem tántorította el a saját rajztanítási koncepciójának terjesztésétől. Ennek leghatásosabb módja egy új gimnáziumi rajz tankönyv megírása volt, amelyre csakhamar sor került. A Tankönyvkiadó a Művelődésügyi Közlöny 1975. június 26-i számában az új általános iskolai, gimnáziumi, szakközépiskolai és szakmunkásképző iskolai tantervekhez tankönyvek, munkafüzetek, tanári kézikönyvek megírására pályázatot

8. kép: A rajz feladatlapok borítója

9-10. kép: Lapok a feladatlapok közül

hirdetett, melyekhez irányelvül ideiglenes tantervek szolgáltak. (Petró, 1975. 527-528) Ezen a pályázaton Balogh Jenő "Kontinuitás-újítás" jelíggel ellátott, a gimnáziumi rajztanításhoz készült tankönyve 2. díjat kapott. (Petró, 1976. 391. old.) A sikeres pályázat eredményeként 1979-ben megjelent az új rajz tankönyve (5. 6. 7. kép) és a rajztanításban eddig példa nélkül álló rajz feladatlapja a gimnázium I-III. osztálya számára (8. 9. 10. kép), amelyet a Köznevelés hasábjain mutatott be. (Balogh, 1979. 23-24. old) A tankönyv koncepciójában a korábbi tankönyvhöz képest annyit változott, hogy a felsőszintű rajznár továbbképzés tapasztalataira alapozottan készült. A műalkotás elemzésről szóló fejezet viszont kimaradt belőle. „A kézirat teljes volt”- írta Balogh Jenő – „azonban a kiadó, az MTA-t képviselő szaklektor véleménye alapján (amiben az OPI szakképviselője is osztozott) elállt a műelemző – a könyv 60-65%-át kitevő – rész megjelentetésétől. E döntés említése itt – a csonkítás szükséges magyarázatán túl – azért fontos, mert egy tantárgy pedagógiai szemlélet felborulásának a képzetét kelti.” (Balogh, 1979. 23. old)

A könyv és a feladatlapok illusztrációit és a tipográfiai munkákat is, szokás szerint, maga készítette.

Kiábrándulás – A Vizuális Kultúra Kutató Munkabizottság

Az oktatási reformfolyamatban a rajztanítás koncepciók és módszerek tárgyalása mellett csakhamar a tantárgyunk tartalmát érintő témák is előkerültek. A sort Miklós Pálnak a Jelenkor című folyóiratban megjelent Vizuális kultúra – tárgy-kultúra című írása (1975) nyitotta, amelyben arról értekezett, hogy a tárgyak és a környezet egyéb elemeinek vizsgálata, értése és használata is ugyan úgy a látás, a vizualitás és a vizuális kulturáltság részét képezi, mint az ábrázolás és a képzőművészeti alkotások ismerete. A cikk megírására Miklós Pált valószínűleg Balogh Jenő TV sorozata készíthette, ennek burkoltan hangot is adott a következő

módon: „S, amikor a televízió végre nekilát, hogy látáskultúrát tanítson (...), akkor is a kép és a képkalkotás, a képi látás szorít ki minden más, a látás kultúrája és „hatalma” körébe beletartozó dolgot.” (Miklós, 1975. 453. old) Miklós Pál írása a vizuális kultúra fogalmáról és a vizuális kultúra tartalmáról folytatott viták sorozatát indította el.

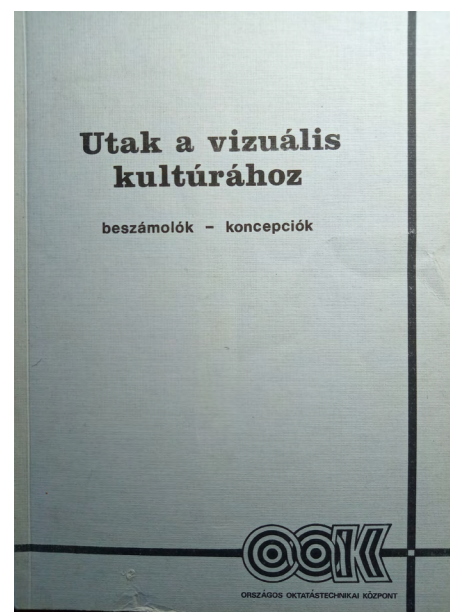
A vizuális kultúra mibenlétének vizsgálatára 1976-ban megalakult az Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományok Osztály albizottságaként a Vizuális Kultúra Kutató Munkabizottság azzal a céllal, hogy az 1973-tól működő MTA-OM Köznevelési Bizottság munkáját segítse a magyar köznevelési rendszer korszerűsítésében, egy „olyan vizuális nevelési koncepció kidolgozásával, amely célként az ezredforduló várható igényeire tekint.” (Tölgyesi 1978. 5. old.) Elnöke Németh Lajos, művészettörténész, titkára Horányi Özséb nyelvész volt. (Akadémiai Almanach 1986. 203. old)

A koncepciókról és a kutatások tapasztalatairól a bizottság vitaanyagokat állított össze és az Országos Oktatástechnikai Központ gondozásában adták ki (11. kép), valamint különféle sajtóorgánokban, főleg a Kultúra és Közösség című folyóiratban publikálták. Ezeket a fórumokon Balogh Jenő rendszeresen szerepelt íásaival.

A Bizottság munkájában Balogh Jenő is részt vett, azonban csakhamar kiderült, hogy erős elméleti ellentétek vannak közte és a bizottság többi tagja között. A konfliktus forrása az volt, hogy a bizottsági tagok többsége szerint a vizuális kultúra sokkal szélesebb, átfogóbb terület, és a design és környezet-kultúra, valamint az álló- és mozgókép vizuális nyelvi jelentőségét hangsúlyozó pedagógiai modelljük túlmutatott a Balogh Jenő féle ismeretelméleti alapokon nyugvó ábrázoló – leképező – analízis koncepcióján. Deme Tamás bírálta őt a kétdimenziós leképezés okán: „Az általános iskolákban (...) pedig

egyoldalúan kétdimenziós nevelés folyik. A fehér hollóként említhető plasztikai foglalkozások és az elemző tér-építés hiánya következtében általánossá válik az a vélemény – amelyet mind a felsőoktatásban (...), mind a gyárak géptermeiben hallani: „kérem, ez a gyerek nem lát térben” (Deme, 1978. 219. old)

Balogh Jenő pedig azt kifogásolta, hogy a témában olyanok is szót kapnak, akik „nem a szakma belterületén szerveződtek, hanem – működési teret keresve – kívülről igyekeztek behatolni és integrálódni, nem is annyira a tantárgypedagógia, inkább a kibernetikával is összefüggésbe hozható vizuális kommunikáció felpörgetett problematikájával.” (Balogh, 1995. 75-76. old) Balogh Jenő nem értett egyet azzal sem, hogy egyes kutatók, például Horányi Özséb, a szemiotikát a vizuális-kultúrában, mint rendező-szervező tényezőt kezelték. Így írt erről: „Számukra a jel, mint szemléleti és metodikai alapfogalom, és a kibontásával képzett rendszer igen alkalmas a vizuális kommunikáció rejtett (érzéki, érzelmi) ösztönös, intuitív, tudatalatti stb. megnyilvánulásainak objektív, intellektuális-racionalista

11. kép: Tölgyesi János (1978. szerk): Utak a vizuális kultúrához. Beszámolók, koncepciók. Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém – MTA Vizuális Kultúrakutató Munkabizottság, Budapest.

rendszeresítésére, illetve pedagógiai rendszerbe állítására. Azok számára, akik a dolog elméleti oldalát ismerték, s kevésbé vagy egyáltalán nem voltak jártasak a rajztanításban, ez az eszme kézenfekvő, a levonható következtetés-sor testhezállók volt.” (Balogh 1995. 76. old.) A rajztanítással kutatóként, nem művészként vagy gyakorló rajztanárként foglalkozókat nevezte Balogh Jenő – a tudományos vitákban szokatlan nyersséggel – „újdonszoknak” (Balogh, 1995. 77. old.).

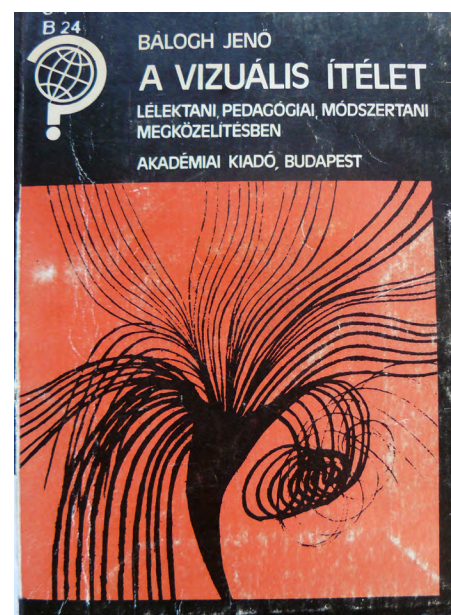
A bizottság munkájából való végleges a kiábrándulást Balogh Jenő számára a Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére című kiadvány megjelenése okozta. Ez volt a „Fehér Könyv” néven emlegetett mű, amelyben – a nemzetközi pedagógiai gyakorlatnak megfelelően – nem tantárgyakat találunk, hanem műveltségi területeket, és az abban foglaltak egyáltalán nem feleltek meg Balogh Jenő pedagógiai, módszertani elképzeléseinek. Erről így írt: „Szakmai téren új – újnak tűnő – koncepciók jelentkeztek, amelyekkel szembe kellett nézni.” A legnagyobb eséllyel a MTA állásfoglalásaiban közölt javaslat indulhatott a versenyben. A „komplex esztétikai nevelés” c. fejezet szerzői a „vizuális kultúra” fejlesztését (általános) esztétikai s ezekhez kapcsolt szemiotikai elvek érvényesítésétől tették függővé. Új szempontjaikat nem támasztották alá a meglevő gyakorlat (vagy a vezérelvek) bírálatával. A vizuális nevelés központi kérdésévé (a rajztanításból bizonyos fokig valóban hiányzó) kreativitást tették, aminek feltételét a „mindenki képes műalkotást létrehozni” doktrína kimondásával a gyermekművészeti koncepció rehabilitálásában látják. (Balogh, 1990. 50. old.) Talán éppen ez inspirálta Balogh Jenőt arra, hogy erőteljesebben szorgalmazza a saját kutatásának megvalósítását, a Fehér Könyv vonatkozó részeinek cáfolatára.

1984-1987 – Kutatás: a félig megvalósult álom.

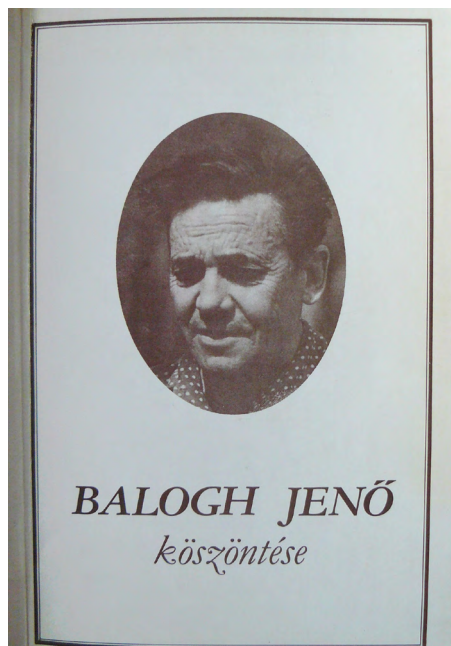
Balogh Jenő álmai között kitüntetett helyet kapott a vizuális megismerés folyamatának tudományos kutatása. Arra vágyott, hogy a Magyar Képzőművészeti Főiskola kutatóegyetemmé váljon, és a saját kutatásaihoz is támogatást kapjon. Kutatási témáját már a Magyar Pszichológiai Tudományos Társaság 1965-ben megrendezett II. nagygyűlésén egy előadás formájában bemutatta „Az érzéki ítélet pszichológiája és helye az emberi gondolkodásban és cselekvésben” címmel. Az előadásában arra igyekezett rávilágítani, hogy az „*érzéki ítélet*” *folyamatai, tulajdonságai, logikai úton nem vizsgálhatók, azt pszichológiai vizsgálatokkal lehet feltárni*. Megemlítette még azt is, hogy az „*érzéki ítélet*” megismerésben elfoglalt helyét is meg kell határozni. (Balogh, 1965. 173. old.) Ebben az előadásban ugyan még nem vizuális ítéletről beszél, hanem érzéki ítéletről, de a kutatási témáját illetően ennek nincs jelentősége, hiszen mindkét kifejezéssel a kortárs tudományos közleményekben vizuális befogadásnak nevezett képességrendszerrel beszélt.

Végül 1984 és 1987 között valósíthatta meg a saját kutatását, amelyhez a kereteket és forrásokat a Tudománytervezési és Informatikai Intézet biztosította a 10 001 44/84 sz. leiratával, 11–49 jelzéssel, 1984-ben. (Balogh 1990. 54. o.) Ilyen intézetnek nem bukkantam a nyomára, helyette a Művelődési Minisztérium 1980-ban alapította Tudománytervezési és Informatikai Intézete jöhet számításba, mint támogató intézmény. Az intézet feladata többek között „a Művelődési Minisztérium felügyelete alá tartozó intézményekben folyó tudományos kutatómunka, valamint a környezetvédelmi, számítástechnikai és informatikai tevékenységek szervezése és támogatása, a művelődési miniszter által meghatározott körben történő finanszírozása”. Az intézmény 1988-ig működött. (Vö. Neumann János Számítógép-tudományi Társaság honlapja)

A három évig tartó kutatás a vizuális megismerés folyamatának arra az elemére irányult, amelyben az agy a jelenségek összefüggéseit képek összekapcsolásával, egymáshoz való viszonyításával elemzi, azaz „*ítél*”. „*A vizuális ítélet prototípusait* igyekeztünk reprezentálni. Kerestük a becslés, a cselekvésben megjelenő vizuális ítélet természetét mechanizmusát, hatásfokát, megbízhatóságának mértékét, minőségi határait, az egyéni változatokat, ezek (esetleges) törvényeit”. Írta Balogh Jenő a kutatását bemutató könyvében. (Balogh 1990. 56. old.) (...) „Az alapkérdés az, hogy változik-e, fejlődik-e a kutatott ítéelőképeség életkorok szerint; van-e ebben a változásban és fejlődésben szerepe a tanulásnak, főleg a rajztanításnak.” (Balogh 1990. 57. old.) A kutatáshoz hat kísérletet állított össze, amelynek eredményeit összegezte, majd ajánlásokat tett a pszichológia, pedagógia és módszertan tudományterületekre való alkalmazásához, illetve a kutatás továbbgondolásához. A kutatását az Akadémia Kiadó gondozásában megjelenő, zsebkönyv formátumú kiadványban mutatta be. (12. kép) A kutatás egyéb, nyilvános bemutatása a BNV kulturális pavilonjában rendezett Vízio-asszociatív analízis című kiállítással valósult meg. (Balogh, 1990. 53. old.) Sajnos, erről a kiállításról egyelőre

12. kép: A vizuális ítélet című könyv borítója.

13-14. kép: A születésnapi kiadvány külső és belső borítója

nem találtam képi vagy írásos dokumentumot, de bizonyosan létezett. (Sánta Péter közlése, 2018.)

A kutatásnak és a könyvnek a tudományos életben nem volt semmi-féle visszhangja. Eddig nem találtam nyomát sem recenzióknak, sem kritikának.

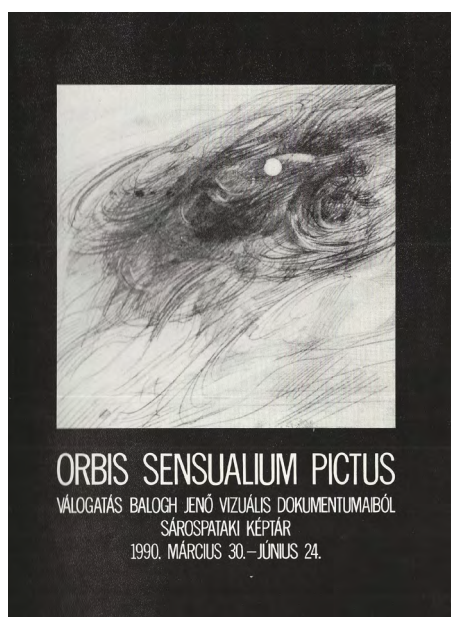
Alkony

Éppen a kutatása közepén 1985-ben, 70 éves korában nyugdíjazták. A nyugállományba küldés

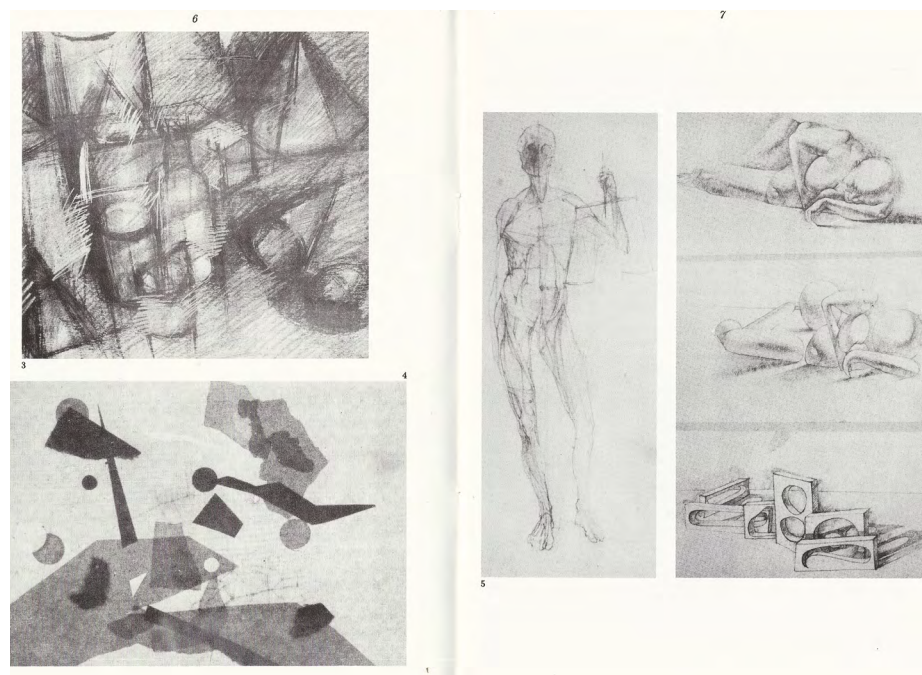
váratlanul és felkészületlenül érte (Balogh, 1995. 91. old), hiszen még folyamatban volt a kutatása, és készülöben volt a „*vízió asszociatív analízist*”, mint elvet és módszert bemutató könyve is. Nehezen fogadta el azt, hogy nem taníthat tovább. Mellőzöttek és kirekesztettek érezte magát. (Balogh, 1995. 91-92. old) Ezen nem segített az sem, hogy abban az évben a Szocialista Magyarországért érdemrenddel ismerték el munkáját. (Magyar Közlöny, 1985. 449. old)

Tanítványai és pályatársai azonban nem felejtkeztek el róla. 1990-ben, a 75. születésnapja alkalmából visszaemlékező írásokkal köszöntötték. Az írásokat tartalmazó könyvet a Magyar Rajztanárok Országos Egyesülete saját forrásból jelentette meg, amelynek külső borítóján az egyik TV adás felvételei közül kiválasztott fotó, a belső borítóján Balogh Jenő ceruzával készült önarcképe látható. (13. 14. kép) „Agyaglabú állami könyvkiadásunkra hiába várunk, saját szerény erőnkre támaszkodva köszöntjük Balogh mestert” – írta Csőregh Éva, a MROE akkori elnöke, a könyv bevezetőjében. „Külsőségeiben sokkal dísztelenebbül, mint személyének és a magyar rajztanítás – rajztanárképzés – továbbképzés történeti folytonosságában kiemelkedően maradandó életművének járna. De tartalmában mégsem méltatlanul Hozzá, mert hisszük, hogy a tanítvány-generációk őszinte tiszteletének és szeretetének vallomásait éppúgy értéként fogadja, mint a szűkebb szakmában és a hazai pedagógiában pályatársainak tisztelgő köszöntését, sőt a külföldről jövő elismerést is. (Csőregh, 1990. 5. old.)

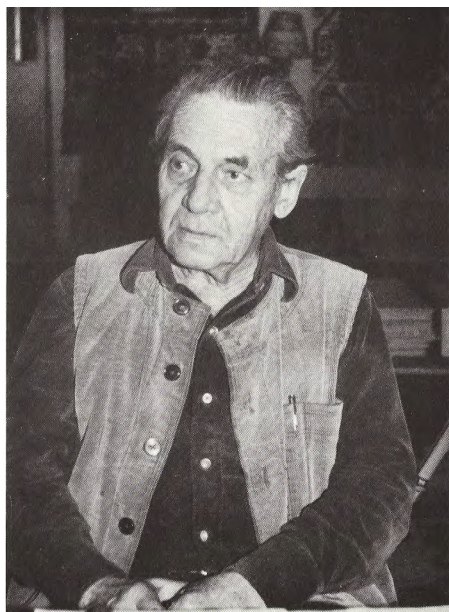
Még ugyanebben az évben Orbis sensualium pictus címmel a Sárospataki Képtárban kiállítást

15. kép: Az Orbis sensualium pictus című kiállítási katalógus borítója (Dobrik 1990. Forrás: Dobrik István, Miskolci Herman Ottó Múzeum)

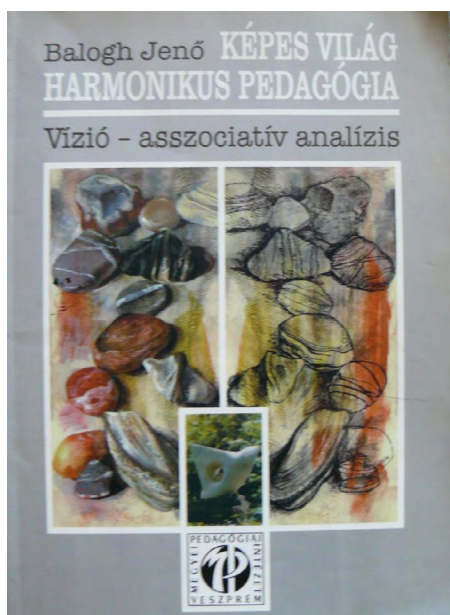

16. kép: Lapok a kiállítás katalógusából. (Forrás: Dobrik István, Miskolci Herman Ottó Múzeum)

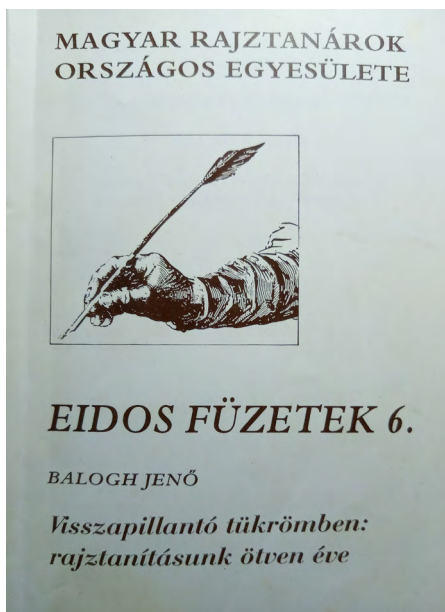

17. kép. Balogh Jenő 1990-ben.

rendeztek Balogh Jenő vizuális dokumentumaiból. (15. kép) A kiállítási anyagot zömmel a Magyar Képzőművészeti Főiskola rendes és rendkívüli tanárképző tagozatos hallgatóinak és a felsőszintű rajztanár továbbképzés hallgatóinak, valamint azok tanítványainak munkái képezték. (16. kép) A Balogh Jenőről készült egyik utolsó közzétett fotó ennek a kiállítási katalógusnak az első oldalán látható. (17. kép)

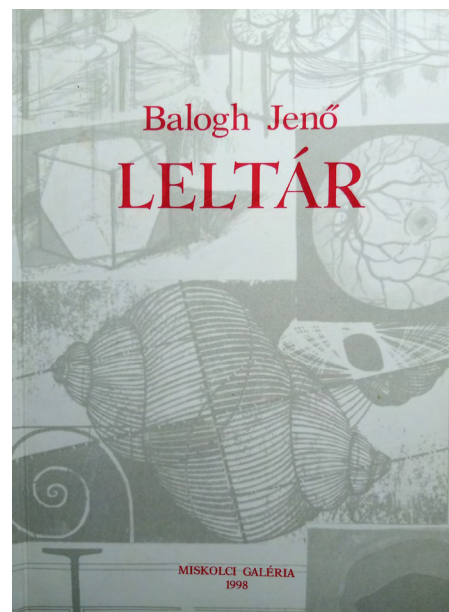
20. kép: A Képes világ – harmonikus pedagógia. Vízíó-asszociatív analízis című könyv borítója.

18. kép: Balogh Jenő (1995): Visszapillantó tükrömben: rajztanításunk ötven éve című könyv borítója.

Az 1990-es évet mintegy határkönek tekintve, Balogh Jenő már nem vett részt országos eseményekben, de változatlanul a rajztanítás ügyéért dolgozott. Önéletrajzi írásba foglalva áttekintette a hazai rajztanítás történetének azt a szelét, amelyben ő maga is aktívan részt vett. Ezt tartalmazza – a szintén a Magyar Rajztanárok Országos Egyesülete közreműködésével 1995-ben kiadott – Visszapillantó tükrömben: rajztanításunk ötven éve című könyve. (18. kép)

1997-ben „Leltár” címmel a rajztanítás helyzetének áttekintésével, a problémák felvázolásával és megoldási lehetőségek bemutatásával megtartotta életének utolsó előadását a Miskolci Galériában. A találkozóra a volt tanítványok és tisztelők közül sokan elmentek. Balogh Jenő az előadását a következő szavakkal zárta: „Amit elmondtam, tekintsék, kérem, afféle hagyományozásnak, amelyhez okot, jogot korom és tapasztalatom biztosít. A fegyverektől már búcsúznom kell, de a stratégiában még tartom a helyemet, rangomat.” (Balogh, 1998. 61. old.) Az előadás szövegét a Miskolci Galéria 1998-ban Leltár címmel 500 példányban kiadta. (19. kép)

19. kép: Balogh Jenő: Leltár című könyvének borítója. (Forrás: Dobrik István, Miskolci Herman Ottó Múzeum)

1999-ben, volt tanítványa Szűcs István Miklós segítségével és közreműködésével, végül megszülethetett a Vízíó-asszociatív analízis bemutató könyve is (20. kép), a Veszprémi Pedagógiai Intézet kiadásában. Az előszót, szintén egy régi tanítványa, Bálványos Huba írta.

Balogh Jenő munkásságát először Kárpáti Andrea helyezte el a magyar rajztanítás 20. századi történetében. Az elvek, eszmények, paradigmák a magyar rajztanításban a kezdetektől a hetvenes évekig című cikkében, amely a magyar rajztanítás paradigma változásait mutatta be (1. táblázat), Balogh Jenő életművét az 1950-es évektől a nyolcvanas évekig terjedő időszakban három paradigma mentén említi: „5. A pártfunkcionárius országépítő paradigmája. 6. A művész naturalista paradigmája, 7. A vizuális szakember kommunikációs paradigmája.” (1. táblázat) (Kárpáti, 1993. 19. old.)

Kárpáti Andrea tanulmánya méltatja az ötvenes években a szovjet művészetpedagógia gyakorlatát követő hazai törekvések meghaladását, a művészeti kifejezőeszközök mind erősebb megjelenését, de bírálja a vizuális elemzésen és

PARADIGMA	IDŐ	ALKOTÁS	ELEMZÉS
1. Technokrata	1777-1879	szakrajz	ipari formák, gépek
2. Tudományos	1789-1940	geometrikus rajz	épületszerkezetek
3. Önkifejezés	1905-1914 1946-1949	expresszív rajz természettanulmány	épület-homlokzatok iparművészet történet
4. Nacionalista	1925-1945	népi dekoráció	magyar műemlékek népi alkotások
5. Országépítő	1949-1955	természettanulmányok mozgalmi művek	mai realista stílusok rövid festészettört
6. Naturalista	1956-1967	feladatsor	műtörténet, iparművészet- és designtörténet
7. Kommunikációs	1968-	vizuális nyelvi rendszerek	alkotással kapcsolt tárgy- és térelemzés

1. táblázat. A környezetkultúra-tanítás tartamának változása

értelmezésen alapuló, a szabad alkotásnak kevés teret engedő „kockológia” uralkodóvá válását a hetvenes években. Jelentős eredménynek tartja, hogy az 1978-as tantervben megjelenhetett a vizuális kommunikációs képesség-csoport, amely a tantárgyban a művészi kifejezésmódok mellett a mindennapi képi nyelv megjelenését hozta magával. Ez a reflexió azért érdekes, mert Kárpáti Andrea volt az, aki Székácsné Vida Mária pszichológus képzőművész, a művészeti nevelés hatásrendszerének nemzetközi elismertségű kutatója

(vö. Székácsné Vida, 1980) tanítványaként, megvalósította Balogh Jenő terveit a vizuális képességrendszer tudományos vizsgálatáról. (Vö. az MTA-ELTE Vizuális Kultúra Szakmódszertani Kutató csoport honlapján a témáról megjelent legújabb [közleményeket](#).)

In memoriam

A Képes világ – harmonikus pedagógia. Vízió asszociatív analízis (1999) című könyv megjelenése után nem sokkal, Balogh Jenő, életének 85. évében, 2000. január 4-én elhunyt. A korabeli szaksajtó igen szűkszavúan közölte a gyász hírt. A megemlékező írások is jellemzően rövidkeek voltak. A Köznevelésben Csőregh Éva (Csőregh, 2000. 24. old) írt életrajzi jellegű méltatást, az Új Pedagógiai Szemleben viszont csak a felsorolás szintjén említették. (Új Pedagógiai Szemle 172–174. old). Egyedül az a Heimann Ildikó, aki az 1960-as években a Fészek Klubos ankétokról is tudósított, írt részletesebb cikket róla 2003-ban a Népszavában. (Heimann, 2003. 5. old) Azonban 2000. november 3-án és 4-én az Magyar Pedagógia Társaság Vizuális Nevelési Szakosztálya Balatonfüreden országos vizuális nevelési konferenciát szervezett, Képes világ – harmonikus pedagógia címmel (21. kép), amelyet Balogh Jenő emlékének szenteltek. A konferencián szinte mindenki ott

volt – barát és ellenség egyaránt – aki ismerte őt. A konferencia díszvendégeként, felesége beszélt férje életéről.

Balogh Jenő szakmánk történetében elsőként adott logikusan felépített, következetesen alkalmazható programot a rajztanítás módszertanához. Elsőként alkotott módszertan elméletet. Elsőként készített tankönyvet és feladatlapot, elsőként szervezte egységes közösséggé a rajztanárokat, és első volt a művészeti ismeretterjesztésben is. Hitte, hogy munkájával tantárgyunk kiemelt helyet kap majd a közoktatás rendszerében. Ha módszerének elvi alapjait meghaladta is a tudomány, úgy gondolom, munkássága példa lehet, és megérdemelne egy teljes monográfiát, mert ebből a cikksorozatból sok fontos életrajzi momentum maradt ki.

A Mester emléke lassan halványulni látszik. Egykori pályatársai és tanítványai is sorra elmennek. Munkásságának tárgyi bizonyítékai szétszóródtak, megrongálódtak, elvesztek. A Magyar Képzőművészeti Főiskola Vizuális nevelési tanszékéről származó Víziotékájának módszertani lapjait, valamint A kép és az ember című, tervezett könyvének kéziratát és szemléltető képanyagát az egykori tanítvány és barát, Szűcs István Miklós őrzi. A felső szintű rajztanár továbbképzés

21. kép: A Képes világ – harmonikus pedagógia című konferencia meghívója. (Forrás: Rézművesné Nagy Ildikó)

A tudományos megismerés szakaszai		Az esztétikai megismerés szakaszai
Megfigyelés	→	Megfigyelés
Kísérlet		A képelem kiválasztása,
Modellalkotás		Képzeletbeli viszonyba hozása
Rendszerezés		Komponálás (modellalkotás)
Ellenőrzés	→	Viszonyítás (értékelés)
Gyakorlati alkalmazás	→	Ábrázolat

2. táblázat: A tudományos megismerés és az esztétikai megismerés szakaszai és kapcsolatuk.

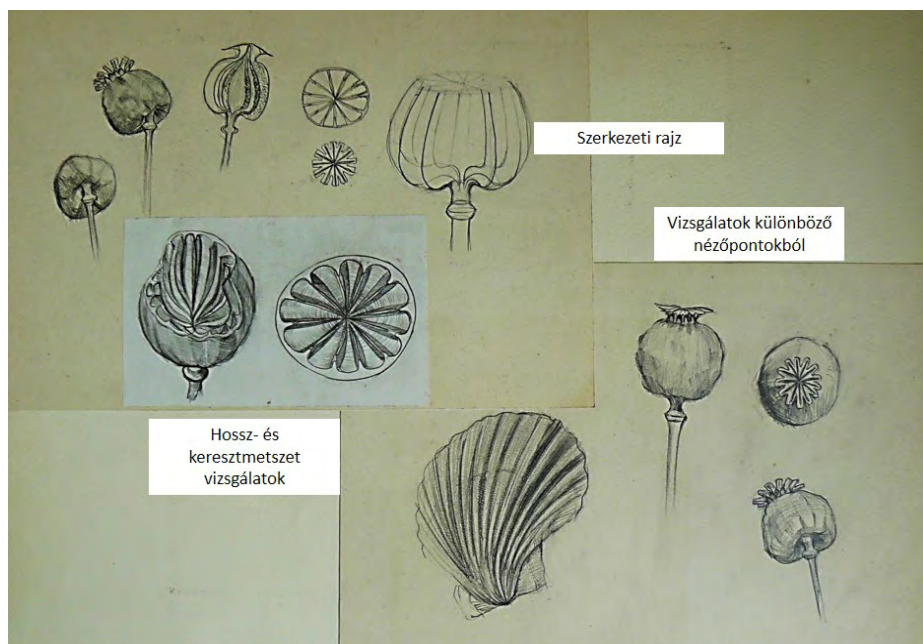
Forrás: Balogh 1999. 35. old. A táblázatot a könnyebb értelmezés érdekében címmel és fejléccel láttam el.

képes dokumentumának néhány lapját, amelyet a Magyar Képzőművészeti Főiskolán egy lomtalanítás alkalmával az utcára dobtak, Sipos Endre tanár úr mentette meg az enyészettől. Ma már szinte alig lehet a nyomára bukkanni bármilyen Balogh Jenőt érintő dokumentumnak. A készülő monográfiámhoz örömmel fogadok bármilyen, Balogh Jenővel kapcsolatos dokumentumot.

A vízió-asszociatív analízis, az elv és a módszer

A vízió-asszociatív analízis fogalmán Balogh Jenő szavait idézve a „tárgyak, jelenségek, viszonylatok, téri-idői folyamatok vizuális elemzését értjük, amelynek során képek, képzetek társításával haladunk előre az obligát szintézis megalkotására törekedve. Bármilyen szinten érzük is el, újabb analízisek számára nyílnak utak.” (Balogh 1999. 34. old.) A folyamatot Balogh Jenő a „tudományos és esztétikai megismerés” egymásnak való megfeleltetésével szemléltette (2. táblázat) a Képes világ, harmonikus pedagógia. Vízió asszociatív analízis című művében (Balogh, 1995. 34-35. old.), megjegyezve azt, hogy az asszociációk feltehetően a megfigyelés és a záróaktus közötti széles sávban történnek meg, és, hogy az azonoságok mellett a lényeges különbség az esztétikai oldal asszociatív analízisének szubjektivitása”. (Balogh 1999. 34-36. old.)

Egyszerűbben fogalmazva egy, a tárgyak (elsősorban természeti tárgyak) tanulmányozásából kiinduló

22. kép: Megfigyelés – elemzés (Forrás: Sipos Endre)

feladatsorról beszélünk akkor, amikor a vízió-asszociatív analízis módszerét követjük. A módszer ismeretetéséhez a könnyebb megértés érdekében egy mákgubóra épített feladatsort mutatok be, amelyet Hoppert Ildikó tanítványai készítettek 1980-ban.

1. Megfigyelés - elemzés

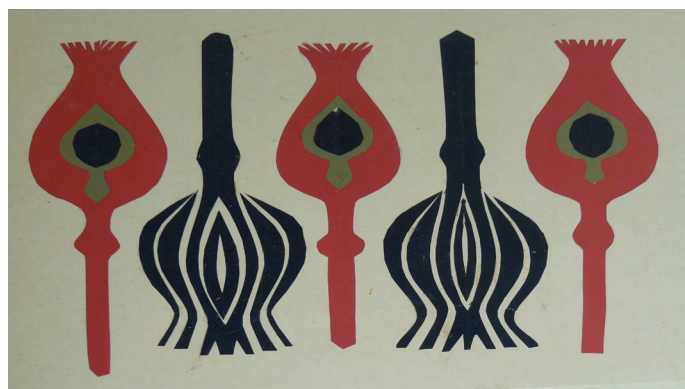
Először különféle módon tanulmányozzuk a látványt, tanulmányrajzot, szintanulmányt, esetleg formatanulmányt készítünk a tárgy egészéről, és ha felkelti a figyelmünket egy-egy érdekesebb részlet, akkor a tárgy részleteiről is. Vizsgálhatjuk a tárgy megjelenését különféle nézőpontokból is. További tanulmányozásra adhat lehetőséget a tárgy szerkezete, felépítése. Ekkor szerkezeti rajzokat, hossz- és

keresztmetszeteket esetleg a működést szemléltető folyamatábrákat is készíthetünk. Jelen esetben két szerkezeti rajzot is látunk a grafikus tanulmányorozatban, valamint a különböző nézőpontból való ábrázolásra és a hossz- és keresztmetszet vizsgálatra is láthatunk példát. (22. kép)

Érdekes lehet még a tárgy felszíne is, amelyet a plasztikus formában rögzíthetünk, de grafikus elemekkel is lehet érzékeltetni a különböző felszínminőségeket. Ez ebben a feladatsorban nem került feldolgozásra.

2. A képelem kiválasztása

A továbbiakban azzal a résszel foglalkozunk, ami a megfigyelő-elemző munka alatt leginkább

23-28. képek: „Képzeletbeli viszonyba hozás” - Komponálás, modellalkotás (forrás: Sipos Endre)

megragadta a figyelmünket. Ez nyilvánvalóan mindenkinél más-más. Lehet a forma karaktere, körvonala, színe, lehet a szerkezete, vagy egyik részlete stb. Esetünkben, amint azt a későbbiekben látni fogjuk, két rész ragadta meg a tanuló figyelmét: a forma karaktere és a termés egy eleme.

3. Képzeletbeli viszonyba hozás

A kiválasztott elemet vagy elemeket különféle módon lehet feldolgozni. A feladatsor következő lépésében egyszerűsíthetjük a formát,

átírhatjuk a színeit, sorakoztathatjuk, ritmusokat alkothatunk, dekoratív felületeket képezhetünk különféle anyagok vagy technikák alkalmazásával. Ezen a ponton már biztosan működésbe lép az asszociatív gondolkodás, hiszen a különféle „viszonyba hozások” kitálálásához éppen arra van szükség. (23-28. képek)

4. Komponálás, modellalkotás

Végül a számunkra legszimpatikusabb megoldást kiválasztva létrehozunk egy alkotást. A képzeletbeli

viszonyba hozás és a komponálás és modellalkotás gyakran egybeolvad, nehezen különíthető el. (23-28. képek) Ugyanakkor, véleményem szerint, ez a módszer leglátványosabb része is.

5. Viszonyítás-értékelés

Ez a folyamat azon része, amelyben megvizsgáljuk a kész művet, és ha nem vagyunk vele elégedettek, akár újrakezdhetjük a képalkotást.

6. Ábrázolat (gyakorlati alkalmazás)

A forma gyakorlatban történő

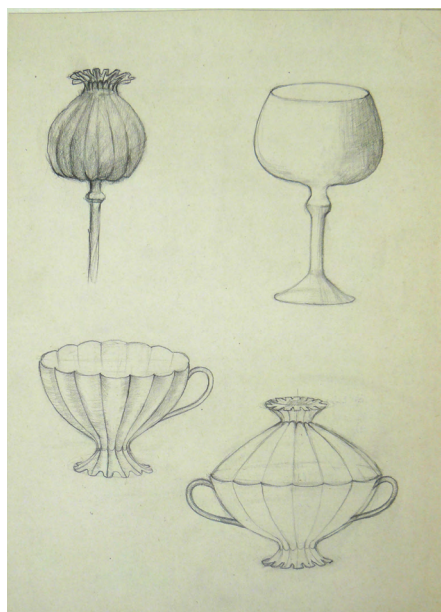

29-30. kép: Gyakorlati alkalmazás – „ábrázolat” (forrás: Sipos Endre)

felhasználásának kitalálására is lehetőség nyílik, jelen esetben egy formatervező megoldás alkotja a feladatsor utolsó darabját. (29., 30. kép)

A vízió-asszociatív analízis módszere egyfajta analízis – adaptáló gondolkodásmódot közvetít. De a Balogh Jenő által oly sokat hangoztatott összpédagógiai integratív jelleg ebben a formában nem érvényesül teljes mértékben. Ő maga az integrativitást arra értette, hogy a tudományok, különösen a természettudományok területén a fejlett vizuális képességek nagy szerepet játszanak a megismerésben, a tudományterület művelésében, illetve a gazdasági élet területén a munkavégzésben. Ez valóban így van. Azonban fejlett vizuális képességekre az élet minden területén szükség van. A tantárgyintegráció a tantárgyak összehangolt tanítását jelenti, a vizuális nyelv alkalmazása más tantárgyakban pedig a tantárgyak együttműködését, szinergiáját.

A mai ismereteink szerint ez a módszer aktivizálhatja és fejlesztheti a következő vizuális képességeket: megfigyelés, a látványfelismerés és látványértelmezés, a vizuális emlékezet, a formaalkotás a síkban, az absztrakció, a képalakítás, komponálás, az eszközhasználat és kismértékben a kreativitás.

Azonban, ha a plasztikai feldolgozásokra nem alkalmazzuk, akkor a módszer egyoldalú, elsősorban a 2 dimenziós leképezésben megjelenő fejlesztést eredményez. Itt kell megjegyeznem, hogy a módszer a plasztikai megoldásokra is adaptálható, annak ellenére, hogy ezzel kevesen kísérleteztek. A kompetenciák közül nagymértékben segíthetné a tanulási képességeket és a matematikai gondolkodás kompetenciáit. A módszer önmagában nem alkalmazható a mai tananyag-tartalmaink többségének tanításához, de a vizuális megfigyelésekhez és elemzésekhez valamint az absztrakció, és a különféle közlő - magyarázó ábrák egyfajta típusának tanításához kiválóan beválik. Továbbgondolva a módszert, az egyszerűsítést tartalmazó részeit adaptálhatók a vizuális kommunikáció területére a jelalkotási és szimbolizációs gondolkodás fejlesztésére. Mechanikus alkalmazása azonban, mint minden mechanikus alkalmazás, tartalmatlanná, unalmassá teszi a feladatsort, és ezt mindenképpen kerülni kell.

Hivatkozások

Akadémiai Almanach 1985. I. Rész. *Az Akadémia tagjai és tudományos testületei* Akadémia Kiadó, Budapest, ISBN 963 05 4308 7

A Magyar Tudományos Akadémia (1976). *A Magyar Tudományos Akadémia állásfoglalásai és ajánlásai a távlati műveltség tartalmára és az iskolai nevelőtevékenység fejlesztésére*. Akadémia Kiadó, Budapest

A Magyar Képzőművészeti Főiskola jegyzőkönyvei, 1945 – 1963. Magyar Képzőművészeti Főiskola Tanácsulések, 1960 – 1961/ 1960. szeptember 29. https://library.hungaricana.hu/hu/view/MOME KEP-MUV_Tanacsulesijegy_1960-61/?p-g=5&layout=s (Utolsó letöltés: 2020.12.27.)

A Magyar Képzőművészeti Főiskola jegyzőkönyvei, 1937-1991. Magyar Képzőművészeti Főiskola - tanácsulések, 1972-1973 (1-a-64) 1972.-12-22 / tanácsulés https://library.hungaricana.hu/hu/view/MOME KEP-MUV_Tanacsulesijegy_1972-1973/?p-g=38&layout=s (Utolsó letöltés: 2020.12.27.)

A Magyar Képzőművészeti Főiskola jegyzőkönyvei, 1937-1991. Magyar Képzőművészeti Főiskola - tanácsulések, 1972-1973 (1-a-64) 1973. 02.14. / tanácsulés https://library.hungaricana.hu/hu/view/MOME KEP-MUV_Tanacsulesijegy_1972-1973/?p-g=38&layout=s (Utolsó letöltés: 2020.12.27.)

A Magyar Képzőművészeti Főiskola jegyzőkönyvei, 1937-1991. Magyar Képzőművészeti Főiskola - tanácsulések, 1972-1973 (1-a-64) 1973. 06.30. / tanácsulés https://library.hungaricana.hu/hu/view/MOME KEP-MUV_Tanacsulesijegy_1972-1973/?pg=60&layout=s (Utolsó letöltés: 2020.12.27.)

Balogh Jenő (1999). *Képes világ – harmonikus pedagógia*. Vízió-asszociatív analízis. Veszprém Megyei Pedagógiai Intézet, Veszprém. ISBN: 963 8444 31 2

Balogh Jenő (1998). *Leltár*. Miskolci Galéria, Miskolc, ISBN 963 03 4488 2

Balogh Jenő (1995). *Visszapillantó tükrömben: rajztanításunk ötven éve*. Magyar Rajztanárok Országos

Egyesülete, Budapest. ISBN: 963 04 5252 9

Balogh Jenő (1990). *A vizuális ítélet lélektani, pedagógiai, módszertani megközelítésben*. Akadémia Kiadó, Budapest. ISBN: 963 05 5593 X

Balogh Jenő (szerk. 1983). *A felső-szintű rajztanártovábbképzés 14 éve*. '83. Balogh Jenő.

Balogh Jenő (1979). Rajz és rajz feladatlapok a gimnázium I–III. osztálya számára. *Köznevelés*, 35. 30. sz. 23–24. o.

Balogh Jenő (1965). Az érzéki ítélet pszichológiája és helye az emberi gondolkodásban és cselekvésben. *Pszichológiai Tanulmányok* X. kötet. 173 – 174. Akadémiai Kiadó, Budapest. ISBN nélkül

Csatár Imre (1975). Útközben. Ösvény. *Magyar Nemzet*, 31. 103. sz. 10. o.

Csőregh Éva (2000). In memoriam Balogh Jenő. *Köznevelés*, 56. 9. sz. 24 o.

Csőregh Éva (szerk. 1990). *Balogh Jenő köszöntése*. Magyar Rajztanárok Országos Egyesülete, Budapest. ISBN: 963 7654 08 9

Deme Tamás (1978). A vizuális kultúráról keményen. *Kultúra és Közösség*, 5. 1–2 sz. 206 – 222. o.

Dobrik István (szerk. 1990). *Orbis sensualium pictus*. Kiállítási katalógus. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Múzeumok Igazgatósága, Miskolc

Domonkos Imre (szerk. 1977). *A látás iskolája*. Corvina Kiadó, Budapest

Domonkos Imre (1973). II. Regionális INSEA Kongresszus (Budapest, 1973). *Pedagógiai Szemle*, 1973. 23. 11. sz. 1085 – 1088. o.

Fabulya Zoltánné (2018). *Interjú Sánta Péterrel*. Kézirat

Fekete Judit (1973). Új utak a vizuális nevelésben. *Magyar Nemzet*, 29. 194. sz. 11. o.

Heimann Ildikó (2003). „Szemünk a világ tükre”. *Népszava*, 131. 214. sz. 5. o.

Kádár János – Aczél György (1972). *Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai*. Az MSZMP Központi Bizottsága 1972. június 14–15-i ülése. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, ISBN nélkül

Kárpáti Andrea (1993). Elvek, eszmények, paradigmák a magyar rajztanításban a kezdetektől a hetvenes évekig. *Magyar Pedagógia*, 1–2. sz. 19–35. o. http://www.magyar-pedagogia.hu/document/Karpati_MP9312pdf.pdf

Köznevelés (1975). Az új tantervek elé. *Köznevelés*, 31. 31. sz. 3–5. o.

Magyar Közlöny, 1985. 18. szám 449. o.

Magyar Hírlap (1972). Ülést tartott a Művészeti Nevelés Világszövetsége kongresszusának szervezőbizottsága. *Magyar Hírlap*, 5. 297. sz. 9. o.

Magyar Nemzet (1973). Kiállítások a nemzetközi művészeti nevelési kongresszus alkalmából. *Magyar Nemzet*, 29. 189. sz. 4. o.

Miklós Pál (1975). Vizuális kultúra – tárgykultúra. *Jelenkor*, 18. 4–5. sz. 453 – 456. o.

Művelődésügyi Közlöny 1969. A művelődésügyi miniszter 109/1969. (M. K. 4.) MM számú utasítása a pedagógusok továbbképzéséről. *Művelődésügyi Közlöny*, 13. 4. sz. 115–117. o.

Neumann János Számítógép-tudományi Társaság honlapja. <https://itf.njszt.hu/intezmeny/tii> (Utolsó letöltés: 2020.12.27.)

Népszava, (1973). Művészeti nevelők kongresszusa. *Népszava*, 101. 195. sz. 5. o.

Petró András (1976). A tankönyvpályázat eredménye. *Művelődésügyi Közlöny*, 1976. 9. szám 391. o.

Petró András (1975). Tankönyvpályázat. *Művelődésügyi Közlöny* 1975. 12. sz. 527–528. o.

Rácz-Székely Győző (1974). Részt venni az alkotásban. *Köznevelés*, 30. 10. sz. 8–9. o.

Székácsné Vida Mária (1980). *A művészeti nevelés hatásrendszere*. Akadémia Kiadó, Budapest.

Szűcs István Miklós. Balogh Jenő emlékezete. <http://www.5mp.eu/web.php?a=szucsistvanmiklos&o=od5u8TSmjH> (Utolsó letöltés: 2020.12.16)

Tibor Klára (1983). Továbbképzés - felsőfokon. *Köznevelés*, 39. 20. sz. 11. o.

Tölgyesi János (1978. szerk). *Utak a vizuális kultúrához. Beszámolók, koncepciók*. Országos Oktatástechnikai Központ, Veszprém – MTA Vizuális Kultúrakutató Munkabizottság, Budapest. Kézirat, készült 200 példányban.

Új Pedagógiai Szemle (2000): Tájékoztató a Magyar Pedagógiai Társaság tevékenységéről. *Új Pedagógiai Szemle*, 50. 9. sz. 172 – 174. o.